

питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 256–263.

7. Савенкова Л. В. Этапы создания информационного педагогического ресурса: опыт Научной библиотеки НПУ имени М. П. Драгоманова / Л. В. Савенкова, Т. И. Березная // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 60, т. 1. – С. 47–50.

8. Шпи́га П. С. Питання розвитку бібліотечних сайтів вищих навчальних закладів / Петро Семенович Шпи́га // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали другої наук.-практ. конф. / Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Л., 2010. – С. 53–60.

Л. А. Белая

Информационные ресурсы библиотек вузов III–IV у. а. педагогического и инженерно-педагогического профиля Украины: современное состояние и перспективы развития (по результатам анализа деятельности библиотек вузов III–IV у. а. педагогического и инженерно-педагогического профиля за 2010–2012 годы)

Проанализирована деятельность библиотек вузов III–IV у. а. педагогического и инженерно-педагогического профиля сети образовательных библиотек Министерства образования и науки Украины и Национальной академии педагогических наук Украины за 2010–2012 годы.

Ключевые слова: библиотеки вузов III–IV у. а. педагогического и инженерно-педагогического профиля, информационный ресурс, информационные технологии, информационно-библиографическое обслуживание, инновации.

L. O. Bila

Information Resources of the Libraries Belonging to the Pedagogical and Engineering-and-Pedagogical Higher Educational Establishments of the 3rd and 4th Levels of Accreditation in Ukraine: A Contemporary State and Prospects for Development (based on the analysis of the activities of the libraries belonging to the pedagogical and engineering-and-pedagogical higher educational establishments of the 3rd and 4th levels of accreditation for 2010–2012)

The author of the article analyzes the activities of the libraries belonging to the pedagogical and engineering-and-pedagogical higher educational establishments of the 3rd and 4th levels of accreditation, which represent the network of educational libraries subordinated to the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine for 2010–2012.

Key words: libraries belonging to the pedagogical and engineering-and-pedagogical higher educational establishments of the 3rd and 4th levels of accreditation, information resource, information technology, information and bibliographic service, innovations.

Надійшла до редколегії 06.11.2013 р.

УДК 027.7(477)"2010/2012"

А. В. Копилова,

мол. наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

БІБЛІОТЕКИ ОБЛАСНИХ ІНСТИТУТІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті комплексно аналізується діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти впродовж 2010–2012 років.

***Ключові слова:** мережа освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, аналіз, бібліотеки обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.*

Постановка проблеми. Серед вагомих завдань, що стоять перед Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) – головним науково-методичним та координаційним центром мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України (МОН України) та Національної академії педагогічних наук України (НАПН України), важливе місце займає моніторинг діяльності вищезазначених бібліотек і прогнозування перспектив їхнього розвитку [8]. Зважаючи на те, що базисною основою науково-методичного забезпечення є аналіз реального стану бібліотек, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, починаючи з 2000 р., щорічно збирає статистичні звіти про роботу книгозбірень обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (ОППО), аналізує їхні основні показники й готує інформаційно-аналітичні огляди. Останні, у свою чергу, систематично розсилаються до вищезазначених закладів і виставляються на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (<http://www.dnrb.gov.ua/>), що дає можливість завідувачам цих бібліотек та ректорам ОППО не лише ознайомитись із загальними тенденціями розвитку бібліотек ОППО, а й проаналізувати діяльність своєї установи, порівнявши її з роботою аналогічних книгозбірень, а також окреслити пріоритетні напрями подальшого інноваційного поступу з метою прискорення їхньої трансформації у сучасні бібліотечно-інформаційні центри.

Метою цієї статті є комплексний аналіз стану, здобутків і проблем функціонування бібліотек ОППО впродовж 2010–2012 рр. у контексті основних напрямів їхньої діяльності, а також визначення перспектив їхнього подальшого розвитку в умовах реформування системи національної освіти.

Для досягнення поставленої мети виконано наступні **завдання**: зібрано та систематизовано статистичну інформацію щодо роботи книгозбірень ОППО впродовж 2010–2012 рр.; проаналізовано їхню діяльність за такими показниками: формування та використання інформаційного ресурсу; упровадження інформаційних технологій (ІТ) у практику роботи; інноваційна діяльність; інформаційні послуги; кадри та їхнє підвищення кваліфікації тощо; підготовлено висновки та рекомендації щодо оптимізації діяльності бібліотек ОППО в контексті розвитку інформаційного суспільства.

Актуальність матеріалу полягає в тому, що аналіз діяльності бібліотек ОППО здійснено через призму дослідження змісту, форм, методів і статистичних показників їхньої роботи впродовж 2010–2012 рр., що дає змогу прогнозувати й активно впливати на їхній подальший інноваційний розвиток, а також сприяти корпоративній та кооперативній співпраці таких закладів у створенні інтегрованого галузевого

інформаційного ресурсу (ІГР) (на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), зведених баз даних (БД) тощо.

Аналіз наукових досліджень. Вивчення діяльності бібліотек ОППО показало, що до 2000 р. вищезазначем книгозбірням практично не приділялась увага на сторінках преси. Здебільшого це були короткі публікації, в яких згадувалося про кількісний склад їхнього бібліотечного фонду та основні показники роботи [6]. Лише проведений у 2001 р. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського аналіз, що полягав у дослідженні змісту, форм, методів і статистичних показників роботи цих бібліотек, уперше дав змогу визначити загальні тенденції їхнього розвитку, проблеми та перспективи подальшої діяльності. Загалом із моменту приєднання бібліотек ОППО до мережі освітянських бібліотек України (у 2003 р.) [8] провідними фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було підготовлено чотири інформаційно-аналітичні огляди. Так, у 2005 р. побачив світ перший інформаційно-аналітичний огляд «Діяльність бібліотек обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2000–2004 рр.» [2], у 2007 р. вийшов друком другий інформаційно-аналітичний огляд «Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2005–2006 рр.» [3], 2010 р. – третій інформаційно-аналітичний огляд «Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2007–2009 рр.» [4], 2013 р. підготовлено четвертий інформаційно-аналітичний огляд «Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2010–2012 рр.» [5]. Крім цього, саме співробітниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вперше досліджено історичний аспект створення, становлення та розвитку бібліотек ОППО. Результатом здійсненої роботи став науковий збірник «Історія освітянських бібліотек» [7], у якому практично весь розділ «Спеціальні науково-педагогічні бібліотеки» присвячений саме історії зазначених установ. Також ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розроблено низку організаційно-управлінських та інструктивно-методичних документів, головною метою яких є надання практичної допомоги в різних аспектах діяльності книгозбірень ОППО. Варто зазначити, що Бібліотекою систематично проводяться всеукраїнські науково-практичні конференції та семінари, практикуми, «круглі столи», стажування, Дні фахівця, засідання науково-методичних рад із питань удосконалення діяльності бібліотек, що стимулюють професійний розвиток працівників бібліотек ОППО, сприяють їхньому оволодінню навичками методичної та дослідної діяльності тощо.

Слід також зазначити, що з 2010 р. провідними фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського готується щорічний збірник аналітичних і статистичних даних «Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики» [10; 11], в якому окремий розділ присвячено книгозбірням ОППО.

Основна частина. Станом на 01.01.2013 р. система післядипломної педагогічної освіти України складається з 25 ОППО, у структурі кожного з яких діє бібліотека. Це такі заклади: Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних

працівників (Вінницький ОІПОПП), Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти (Волинський ІППО), Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Дніпропетровський ОІППО), Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Донецький ОІППО), Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Житомирський ОІППО), Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти (Закарпатський ІППО), Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Запорізький ОІППО), Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Івано-Франківський ОІППО), Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (ІППО Чернівецької області), Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів (Київський ОІПОПК), Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського (Кіровоградський ОІППО ім. Василя Сухомлинського), комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» (КВНЗ «Харківська АНО»), комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» (КВНЗ «Херсонська АНО»), Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти (Кримський РІППО), Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Луганський ОІППО), Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Львівський ОІППО), Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Миколаївський ОІППО), Одеський обласний інститут удосконалення вчителів (Одеський ОІУВ), Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (Полтавський ОІППО ім. М. В. Остроградського), Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Рівненський ОІППО), Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Сумський ОІППО), Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти (Тернопільський ОКІППО), Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Хмельницький ОІППО), Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників (Черкаський ОІПОПП), Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (Чернігівський ОІППО ім. К. Д. Ушинського).

Зазначений аналіз проводився в рамках НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (2011–2013 рр., наук. керівник – П. І. Рогова, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) на основі статистичних звітів про діяльність 24-х бібліотек ОІППО, отриманих ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського впродовж вищезазначеного періоду. У зв'язку з тим, що не всі книгозбірні ОІППО протягом 2010–2012 рр. надсилали звіти про свою діяльність, кількісні показники, зазначені в статті, приблизні. Так, у 2010 р. звіти не були отримані від бібліотек Житомирського та Львівського ОІППО, а також Одеського ОІУВ; у 2011 р. – від бібліотек

Житомирського ОППО й Одеського ОІУВ. У 2012 р. звіт не надіслала тільки бібліотека Житомирського ОППО.

Навчально-педагогічні бібліотеки ОППО, які належать до типу спеціальних книгозбірень, обслуговують педагогічні, науково-педагогічні, бібліотечні кадри освітянської галузі України, що підвищують професійну кваліфікацію на базі ОППО [9]. Саме тому формування фонду таких установ спрямовано на укомплектованість документами з питань теорії, історії педагогіки, психології, освіти, організації управління й методики навчально-виховного процесу, що становить до 50 % від загального фонду бібліотеки.

Станом на 01.01.2013 р. сукупний фонд книгозбірень ОППО становив 845 142 примірники, тоді як у 2010 р. він сягав лише 784 037 примірників, а у 2011 р. – 824 246 примірників. Найбільші за обсягом фонди зосереджені в бібліотеках Запорізького ОППО (84 279 прим.), Чернігівського ОППО ім. К. Д. Ушинського (57 206 прим.), Луганського ОППО (54 274 прим.), Рівненського ОППО (48 139 прим.), Дніпропетровського ОППО (47 108 прим.). Найменшу кількість документів у фонді мають бібліотеки Львівського ОППО (12 610 прим.), ІІПО Чернівецької області (18 000 прим.), Донецького ОППО (20 092 прим.), Закарпатського ІІПО (22 396 прим.). Аналіз статистичних даних нових надходжень до бібліотек ОППО протягом 2010–2012 рр. свідчить про те, що до їхніх фондів за досліджуваний період надійшло 24 460 назв (109 840 прим.) документів: у 2010 р. – 7 762 назви (31 492 прим.), у 2011 р. – 7 940 назв (36 928 прим.), у 2012 р. – 8 758 назв (41 420 прим.). Найбільше документів за цей час отримано бібліотеками Запорізького ОППО (3 059 назв), Київського ОІПОПК (2 596 назв), КВНЗ «Херсонська АНО» (2 861 назва), Черкаського ОІПОІП (1 780 назв). Найменше комплектувалися протягом трьох років бібліотеки Вінницького ОІПОІП (873 назви), Кримського РІІПО (911 назв) та Тернопільського ОКІІПО (715 назв). Позитивним є той факт, що частка нових надходжень до бібліотек ОППО в порівнянні з 2010 р. зросла з 3,8 % від сукупного обсягу фондів досліджуваних книгозбірень до 4,5 % у 2011 р., а станом на 01.01.2013 р. досягла 4,9 %, що практично відповідає рекомендованому показнику Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) – 5 %. Аналіз надходжень документів за джерелами свідчить, що впродовж 2012 р. бібліотеки ОППО поповнювали свої фонди через: видання, придбані за кошти, виділені інститутами на комплектування фондів своїх книгозбірень – 80,9 % (27 662 прим.); подарунки від авторів, видавництва, установ, читачів – 7,8 % (2 655 прим.) від загальної кількості отриманих протягом 2012 р. документів; видання з обмінно-резервних фондів (зокрема, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) – 1,3 % (458 прим.); документи, що придбали користувачі бібліотек ОППО замість загублених – 0,1 % (37 прим.); інші джерела – 9,9 % (3 377 прим.). Позитивною тенденцією 2012 р. є збільшення кількості видань, які було куплено бібліотеками ОППО у видавництвах і книготорговельних організаціях за рахунок асигнувань, передбачених на комплектування. Крім того, усі вищезазначені книгозбірні

отримують до своїх фондів методичні та бібліографічні матеріали, підготовлені ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Так, протягом трьох років кожній бібліотеці було передано 30 назв документів. Проведений аналіз надходжень нових документів за галузями знань у 2010–2012 рр. показав, що 2012 р. значно зросла кількість документів педагогічної та психологічної тематики (у 2010 р. книгозбірнями ОППО було отримано 33,6 % документів педагогічної тематики й лише 6 % – психологічної), художньої літератури (2010 р. надійшло тільки 3,3 %), матеріалів із мистецтва та спорту (2010 р. – 2 %), документів іншої тематики. Це свідчить про те, що 2012 р. саме видання з вищезазначених галузей знань користувалися найбільшим попитом серед читачів бібліотек ОППО. Проведений аналіз вилучення з фондів названих установ застарілих, зношених, втрачених видань відповідно до порядку, визначеного регламентними документами, показав, що за досліджуваний період із фондів книгозбірень ОППО вибуло 124 728 примірників (із них 105 420 примірників – книги, брошури й 18 126 примірників – періодичні видання).

Підсумовуючи вищезазначене, слід сказати, що в порівнянні з минулими роками комплектування бібліотек ОППО 2010–2012 рр. значно покращилося. Про це свідчать основні показники цього процесу.

З метою розкриття, популяризації й надання доступу до бібліотечних фондів усі книгозбірні ОППО 2012 р. надалі проводили роботу з формування в традиційній формі довідково-пошукового апарату (ДПА) до своїх фондів, а саме: абеткових і систематичних каталогів, систематичної картотеки статей, краєзнавчих та тематичних картотек тощо. Аналіз звітних матеріалів показав, що в середньому кожна така установа веде 3–12 тематичних картотек з актуальних питань освіти, педагогіки, діяльності шкільних бібліотек тощо. Однак це не можна вважати позитивним фактором, адже сьогодні багато дослідників схиляються до думки, що актуальним є не збільшення кількості картотек з окремих питань, а якісне формування систематичної картотеки статей. У свою чергу, у дев'яти книгозбірнях ОППО створено електронний каталог (ЕК), який постійно поповнюється. Це бібліотеки таких установ: Волинського ІППО (17 366 записів), Донецького ОППО (1 200 зап.), Івано-Франківського ОППО (23 567 зап.), Київського ОПОПК (14 798 зап.), КВНЗ «Харківська АНО» (5 505 зап.), КВНЗ «Херсонська АНО» (38 172 зап.), Кримського РІППО (144 зап.), Полтавського ОППО ім. М. В. Остроградського (1 876 зап.), Черкаського ОПОПП (12 600 зап.). Аналіз програмного забезпечення, яке використовують у своїй роботі щодо створення ЕК досліджувані книгозбірні, виявив: вісім бібліотек (Дніпропетровського ОППО, Донецького ОППО, Закарпатського ІППО, КВНЗ «Херсонська АНО», Київського ОПОПК, Кримського РІППО, Полтавського ОППО ім. М. В. Остроградського, Чернігівського ОППО ім. К. Д. Ушинського) мають ліцензійне програмне забезпечення САБ ІРБІС, ще дев'ять книгозбірень користуються іншими АБІС («Шкільна бібліотека», «Славутич», «MARK–SQL», самостійно розробленими програмами). Проте задля покращення кооперативної діяльності з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та іншими

освітнянськими бібліотеками мережі щодо створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІПР) усім книгозбірням ОПППО необхідно мати єдине ліцензійне програмне забезпечення – САБ ІРБІС. На жаль, станом на 01.01.2013 р. лише бібліотека КВНЗ «Херсонська АНО» обмінювалася з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського аналітичними бібліографічними записами для формування галузевої бази даних «Періодика».

Аналіз використання інформаційних ресурсів книгозбірень ОПППО показав, що впродовж 2010–2012 рр. із фондів цих установ було видано 2 848 438 документів, при чому 2012 р. на 0,7 % (6 320 документів) більше, ніж 2011 р. Найвищі показники документовидачі протягом 2012 р. зареєстровано в таких бібліотеках: Дніпропетровського ОПППО – 170 192 прим., Київського ОПППОК – 109 949 прим., КВНЗ «Херсонська АНО» – 79 258 прим.; найнижчі – у книгозбірні Вінницького ОПППОП (4 668 прим.), Сумського ОПППО (4 800 прим.) і Львівського ОПППО (9 922 прим.).

Досліджуючи використання інформаційних ресурсів бібліотек ОПППО, важливо було з'ясувати й кількість залучених до них користувачів. Так, здійснений упродовж 2010–2012 рр. аналіз показав, що 2010 р. у книгозбірнях ОПППО було зареєстровано за єдиною реєстраційною картотекою (ЄРК) 64 905 користувачів, 2011 р. – 66 527 користувачів, 2012 р. – 81 984 користувачі, що майже на 20 % більше, ніж 2010 р.

Аналіз складу користувачів за категоріями дав підстави для такого висновку: станом на 01.01.2013 р. найчисельнішою групою в книгозбірнях ОПППО були слухачі курсів – 67,6 % (55 448 корист.) й учителі – 20,7 % (16 955 корист.), співробітники ОПППО становили 3,1% від загальної кількості користувачів за ЄРК (2 553 корист.), студенти ВНЗ – 2,6 % (2 123 корист.), науково-педагогічні кадри та бібліотекарі – по 2,2 % (1 784 й відповідно 1 826 корист.), інші – 1,6 % (1 321 корист.). Зазначимо, що в складі читачів бібліотек ОПППО постійно відбуваються зміни. Так, протягом досліджуваного періоду помітно зросла кількість слухачів курсів, учителів, студентів ВНЗ, бібліотекарів. Зі збільшенням кількості користувачів значно зросла й кількість відвідувань книгозбірень ОПППО. Так, 2010 р. було зафіксовано 321 376 відвідувань бібліотек, 2011 р. – 284 596 відвідувань, а 2012 р. їх налічувалося вже 539 096. Станом на 01.01.2013 р. найбільшу кількість відвідувань зафіксовано в книгозбірні КВНЗ «Харківська АНО» (131 324), Волинського ІППО (104 746), Київського ОПППОК (53 754). Крім того, порівняно з 2010 р. 2012 р. майже на 66 % зросла кількість віртуальних відвідувань: якщо 2010 р. їх було зафіксовано 91 234, то 2012 р. уже – 271 281. Лідирують за показниками віртуальних відвідувань бібліотеки КВНЗ «Харківська АНО» (128 409) і Волинського ІППО (88 088).

З метою надання доступу до повнотекстових ресурсів іноземними мовами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й Асоціація «Інформатіо-Консорціум» організували впродовж 2012–2013 рр. для провідних освітянських книгозбірень тестовий безкоштовний двомісячний доступ до повнотекстових БД наукових фахових

періодичних видань EBSCO, а також на один місяць – Institute of Physics Publishing та East view. Це дало можливість освітянам України краще ознайомитися зі світовими здобутками з питань педагогіки, психології й освіти. 2012 р. бажання скористатися тестовим доступом і надати змогу своїм читачам послуговуватися іноземними ресурсами під час наукової та навчальної діяльності виявили лише 5 із 24-х таких установ, зокрема бібліотека Дніпропетровського ОІППО, Закарпатського ІППО, Київського ОІПОПК, Миколаївського ОІППО й Полтавського ОІППО ім. М. В. Остроградського. Книгозбірні ОІППО надалі активно використовують таку форму обслуговування користувачів, як міжбібліотечний абонемент (МБА). Так, 2012 р. кількість абонентів МБА мережі ОІППО становила 173 (2010 р. – 154; 2011 р. – 110), було видано документів іншим бібліотекам – 570 (2010 р. – 670; 2011 р. – 382), отримано видань з інших таких установ – 418 (2010 р. – 481; 2011 р. – 253). Послугу електронної доставки документів (ЕДД) для віддалених користувачів згідно з поданими звітами надають дев'ять бібліотек ОІППО: Вінницького ОІПОПП, Волинського ІППО, Закарпатського ІППО, ІППО Чернівецької області, КВНЗ «Херсонська АНО», Кіровоградського ОІППО ім. Василя Сухомлинського, Одеського ОІУВ, Рівненського ОІППО, Тернопільського ОКІППО.

Питання впровадження в бібліотечну практику сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, створення власних електронних ресурсів і визначення тенденцій їхнього подальшого розвитку в Україні нині є актуальним та важливим.

Аналіз стану впровадження інформаційних технологій (ІТ) у діяльність книгозбірень ОІППО виявив, що в цьому процесі впродовж 2010–2012 рр. відбулися такі покращення:

- усі досліджувані установи мають власні комп'ютери (загальна їхня кількість – 101). Найбільше комп'ютерною технікою забезпечено бібліотеки Донецького ОІППО (15 комп'ютерів), Миколаївського ОІППО й Рівненського ОІППО (кожна має по 12 комп'ютерів), КВНЗ «Харківська АНО» (11 комп'ютерів);

- загалом у книгозбірнях ОІППО налічується 101 комп'ютер, 17 сканерів, 21 принтер;

- загальна кількість комп'ютерів, які мають доступ до Інтернету, у бібліотеках ОІППО – 94, із них 63 – для користувачів;

- до всесвітньої мережі Інтернет підключено 22 книгозбірні ОІППО (бібліотеки Вінницького ОІПОПП, Житомирського ОІППО та Хмельницького ОІППО запланували підключення до Інтернету на 2013 р.);

- доступ до віддалених джерел інформації в Інтернеті надають користувачам 18 бібліотек ОІППО;

- 2012 р. власні сторінки на веб-сайтах своїх інститутів мали 18 книгозбірень (2010 р. – 14), три бібліотеки (Дніпропетровського ОІППО, Івано-Франківського ОІППО й ІППО Чернівецької області) створили власні сайти (2010 р. – жодного), дві – електронні бібліотеки (ЕБ) (Донецького ОІППО та Луганського ОІППО), на

стадії розробки знаходяться ЕБ ще трьох книгозбірень (2010 р. функціонувала одна ЕБ).

Однак вищезазначені позитивні зрушення, що відбуваються в бібліотеках ОППО й забезпечують користувачам нові можливості роботи з інформацією, водночас загострюють проблеми таких установ у цьому аспекті їхньої роботи. Зокрема, необхідно обладнати книгозбірні сучасним комп'ютерним і телекомунікаційним обладнанням, розширити функціональні обов'язки співробітників бібліотек ОППО, підвищити їхню професійну кваліфікацію, ввести до штатного розпису додаткову штатну одиницю (інженера чи техника-програміста) тощо.

Інформаційна діяльність книгозбірень ОППО 2010–2012 рр. здійснювалася з використанням усіх форм і методів колективного та індивідуального обслуговування, зокрема відбувалося інформування в режимі вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) про нові надходження літератури з питань педагогіки й психології шляхом підготовки бібліографічних видань (інформаційних і рекомендаційних бібліографічних списків, бібліографічних покажчиків); організація виставок нових надходжень та тематичних виставок літератури до наукових конференцій, нарад, симпозіумів, знаменних дат у галузі освіти; бібліографічних оглядів літератури з актуальних психолого-педагогічних питань тощо. Так, протягом звітнього періоду користувачам бібліотек ОППО загалом було надано 55 819 бібліографічних довідок (2010 р. – 24 645 довідок, 2011 р. – 15 607, 2012 р. – 15 567), із них в автоматизованому режимі – 9 897 (2010 р. – 2 820 довідок, 2011 р. – 3 460, 2012 р. – 3 617). Також для повноцінного і якісного інформаційного забезпечення читачів книгозбірнями ОППО за три роки надано 22 256 індивідуальних і 11 120 групових повідомлень, проведено 169 Днів спеціаліста (фахівця), 373 Дні інформації, 186 Днів бібліографії, 23 Ярмарки ідей тощо. Крім того, для популяризації своїх фондів досліджуваними установами активно організовувалися книжкові виставки. Так, співробітники бібліотек ОППО влаштували 644 виставки нових надходжень, 1 155 тематичних виставок та 650 виставок за профілем діяльності інституту. Слід відзначити книгозбірню Волинського ІППО, яка на своїй сторінці демонструє підготовані нею віртуальні виставки.

За результатами аналізу звітних матеріалів, що надійшли від бібліотек ОППО, протягом 2010–2012 рр. ними було створено 2 912 бібліографічних посібників (із них 162 бібліографічні покажчики, 1 022 рекомендаційні бібліографічні списки, 515 списків нових надходжень, 1 213 бібліографічних оглядів) як у друкованому, так і в електронному вигляді. Однак практично жодна з таких установ не оприлюднює ці видання на власних сторінках/сайтах, що може свідчити про недостовірну і Одеського ОІУВ, Полтавського ОППО ім. М. В. Остроградського, Рівненського ОППО, Тернопільського ОКІППО, Хмельницького ОППО, Черкаського ОІПОП і Чернігівського ОППО ім. К. Д. Ушинського) надають науково-методичну підтримку шкільним бібліотекам області. Їхню роботу зосереджено на *підготовці методичних*

рекомендацій (наприклад, «Система роботи шкільної бібліотеки по прилученню школярів до книги» (2010 р.), «Стратегія діяльності шкільних та публічно-шкільних бібліотек у 2012–2013 навчальному році» – 2012 р., бібліотека Рівненського ОППО тощо); *розробленні програм і сценаріїв занять з основ інформаційної культури учнів* («Регіональна автоматизована інформаційно-бібліотечна система „Шкільна бібліотека LS 2.2”» – 2012 р., книгозбірня Запорізького ОППО); *проведенні конференцій, семінарів та круглих столів* (наприклад, «Шкільні бібліотекарі в онлайні», «Бібліотека – центр європейської культури» – 2012 р., бібліотека Донецького ОППО; «Віртуальне методичне об'єднання бібліотекарів загальноосвітніх навчальних закладів на освітньому порталі ЗапоВікі: особливості організації та ведення» – 2012 р., книгозбірня Запорізького ОППО; «Сучасні тенденції організації бібліотечного простору» – 2012 р., бібліотека Київського ОПОПК; «Система автоматизації бібліотек ІРБІС в практиці роботи бібліотек навчальних закладів АРК» – 2012 р., книгозбірня Кримського РППО; «Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу шкільної бібліотеки. Рецепти майстерності» – 2012 р., бібліотека Луганського ОППО; «Педагогічний потенціал шкільної бібліотеки та її роль в системі освіти» – 2012 р., книгозбірня Одеського ОІУВ; «Застосування інноваційних технологій, форм і методів у роботі бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу», «Маркетинговий супровід діяльності бібліотек навчальних закладів» – 2012 р., бібліотека КВНЗ «Харківська АНО»; «Інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів бібліотеки з використанням інноваційних технологій» – 2012 р., книгозбірня Хмельницького ОППО; інтернет-семінар «Діти в Інтернеті: бібліотека на допомогу формуванню культури використання інформаційного простору Інтернету» – бібліотека Черкаського ОППО та ін.); *інструктивно-методичних нарад, методичних об'єднань тощо; підготовці лекцій для курсів із підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів області* (наприклад, «Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотеки навчального закладу», «Організація роботи шкільної бібліотеки», «Нові вимоги до бібліографічного опису» – 2011 р., книгозбірня Вінницького ОПОПП; «Організація роботи бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу» – бібліотека Тернопільського ОКІППО тощо); *веденні на сторінці/сайті свого інституту рубрики, присвяченої підвищенню професійного рівня шкільних бібліотекарів* (рубрика «На допомогу шкільному бібліотекарею» на сайті академії, що має такі підрубрики: «Календар знаменних та пам'ятних дат», «Інформаційні ресурси», «Заходи», «Новини», «Заробітна плата шкільних бібліотекарів», «Читання дітей та підлітків», «Інвентаризація бібліотечного фонду», «Сценарії для бібліотекарів», «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» – книгозбірня КВНЗ «Харківська АНО»).

Водночас фахівці бібліотек ОППО надалі проводили роботу в таких напрямках, як надання консультаційно-методичної допомоги, виявлення й впровадження в

роботу шкільних книгозбірень бібліотечних новацій та ін. Усе це, у свою чергу, відіграє вагомую роль у підвищенні професіоналізації шкільних бібліотекарів.

Якісно нове інформаційне середовище суттєво позначилося на діяльності бібліотечних працівників і зумовило появу сучасних тенденцій у змісті фахової підготовки бібліотекаря.

Станом на 01.01.2013 р. у книгозбірнях ОППО працювало 53 бібліотечні фахівці, з яких відповідну освіту мають 42 % (22 працівники), зокрема повну вищу бібліотечну – 20 осіб, базову бібліотечну – дві особи, навчається – один співробітник. Суттєвих змін порівняно з 2010 р. у зазначених показниках не відбулося. Значної плинності кадрів у досліджуваних бібліотеках також не спостерігається. На це вказує той факт, що більшість їхніх працівників присвятили роботі в таких установах понад 20 років (22 особи). Від 10 до 20 років у книгозбірнях ОППО працює шість осіб, до 10-ти років – 17, до 3-х років – п'ять осіб. Штат у 5-ти з 24-х бібліотек, що надіслали свої звіти, складається з одного працівника, у 13-ти – з двох співробітників, у книгозбірнях КВНЗ «Херсонська АНО», Черкаського ОПОПП і Чернігівського ОППО ім. К. Д. Ушинського – з 3-х, Донецького й Луганського ОППО – з 4-х, у бібліотеці Дніпропетровського ОППО – з 5-ти працівників.

Традиційною формою підвищення кваліфікації співробітників книгозбірень ОППО є курсова підготовка на базі обласних наукових бібліотек. Проведений аналіз показав, що впродовж 2010–2012 рр. на курсах навчалося 14 бібліотечних працівників (2010 р. – чотири особи, 2011 р. – п'ять осіб, 2012 р. – 5 осіб). Крім цього, з метою оволодіння новими знаннями фахівці книгозбірень ОППО беруть активну участь у науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, тренінгах, які організовують ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, обласні наукові, дитячі та юнацькі бібліотеки.

Порівняно з минулими роками протягом 2010–2012 рр. покращилося забезпечення працівників книгозбірень ОППО фаховою періодикою, що сприяє їхній самоосвіті. Так, станом на 01.01.2013 р. бібліотека Київського ОПОПК передплачувала 8 назв фахових періодичних видань; Полтавського ОППО ім. М. В. Остроградського – 7 назв; книгозбірні Волинського ІППО, Донецького ОППО, Івано-Франківського ОППО, Луганського ОППО, Миколаївського ОППО, Черкаського ОПОПП – 6 назв; Рівненського ОППО – 6 назв; Вінницького ОПОПП, Закарпатського ІППО, Кіровоградського ОППО ім. Василя Сухомлинського, КВНЗ «Херсонська АНО», КВНЗ «Харківська АНО», Сумського ОППО – чотири назви. Три назви фахових періодичних видань передплачувалося бібліотеками Запорізького ОППО, ІППО Чернівецької області, Львівського ОППО, Чернігівського ОППО ім. К. Д. Ушинського, 2 назви – книгозбірнями Кримського РІППО, Тернопільського ОКІППО і Хмельницького ОППО.

Одним із варіантів вирішення проблеми професійного зростання фахівців бібліотек ОППО є використання онлайн-версій професійних видань із метою систематичного ознайомлення з поданими в них відомостями та економії коштів на

передплату їхніх паперових аналогів, пошук необхідних матеріалів серед інформаційних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (<http://www.dnpb.gov.ua/>) та інших наукових книгозбірень, які знаходяться в кожній області України, а також передплата найактуальнішої для них фахової періодики.

Загалом, аналізуючи показники, які стосуються кадрів бібліотек ОІППО та їхнього підвищення кваліфікації, можна стверджувати, що лишаються невирішеними проблеми, пов'язані з рівнем професійної підготовки працівників таких установ. Для їхнього розв'язання необхідно удосконалити систему підвищення кваліфікації бібліотекарів, а також модернізувати навчальні плани курсів.

Висновки. Проведений аналіз стану, здобутків і проблем функціонування книгозбірень ОІППО впродовж 2010–2012 рр. дав підстави для таких висновків:

- сукупний фонд бібліотек ОІППО збільшився майже на 7 %;
- частка нових надходжень зросла до 4,9 % і практично відповідає рекомендованому показнику ІФЛА (5 %);
- майже на 20 % зросла кількість користувачів, залучених до книгозбірень, на 40 % збільшилася кількість відвідувань цих установ, майже на 66 % зросла кількість віртуальних відвідувань, на 0,7 % збільшилися показники документовидачі;
- усі бібліотеки ОІППО комп'ютеризовано, 22 із них підключено до мережі Інтернет;
- вісім книгозбірень ОІППО мають ліцензійне програмне забезпечення САБ ІРБІС, дев'ять – користуються іншими АБІС;
- дев'ять бібліотек ОІППО формують власний ЕК;
- свої сторінки на веб-сайтах відповідних інститутів мають 18 книгозбірень, три – створили власні сайти, дві – ЕБ, на стадії розробки знаходяться ЕБ ще трьох установ;
- зросла кількість бібліотек, що використовують ЕДД і надають доступ до віддалених джерел інформації своїм користувачам.

Однак, незважаючи на позитивні зрушення в діяльності досліджуваних книгозбірень, є низка проблем, які потребують вирішення, а саме:

- станом на 01.01.2013 р. лише бібліотека КВНЗ «Херсонська АНО» обмінювалася з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського аналітичними бібліографічними записами для створення галузевої бази даних «Періодика»;
- жодна із книгозбірень не бере участі в корпоративній співпраці щодо наповнення галузевого сегменту реферативної інформації з питань педагогіки, психології й освіти в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» і в УРЖ «Джерело»;
- лише 5 із 24-х бібліотек ОІППО, зокрема книгозбірня Дніпропетровського ОІППО, Закарпатського ІППО, Київського ОІПОПК, Миколаївського ОІППО та Полтавського ОІППО ім. М. В. Остроградського, 2012 р. скористалися безкоштовним тестовим доступом до повнотекстових БД наукових фахових періодичних видань

EBSCO й надали можливість своїм читачам використовувати іноземні ресурси для наукової та навчальної діяльності;

- книгозбірні ОІППО практично не надсилають до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського бібліографічну продукцію й свої вторинні документи з актуальних питань педагогіки та психології;

- потребує удосконалення й модернізації система підвищення кваліфікації бібліотекарів.

З огляду на це, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, як головний координаційний і науково-методичний центр мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, рекомендує директорам обласних ІППО та завідувачам книгозбірень цих установ:

- обов'язково підключити бібліотеки Вінницького ОІПОПП, Житомирського ОІППО і Хмельницького ОІППО до мережі Інтернет;

- придбати програмне забезпечення САБ ІРБІС (що сприятиме налагодженню корпоративної роботи з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та іншими провідними освітянськими бібліотеками з обміну бібліографічними записами й створення об'єднаних електронних ресурсів) книгозбірням таких ОІППО: Вінницького ОІПОПП, Волинського ІППО, Житомирського ОІППО, Запорізького ОІППО, Івано-Франківського ОІППО, ІППО Чернівецької області, КВНЗ «Харківська АНО», Кіровоградського ОІППО ім. Василя Сухомлинського, Луганського ОІППО, Львівського ОІППО, Миколаївського ОІППО, Одеського ОІУВ, Рівненського ОІППО, Сумського ОІППО, Тернопільського ОКІППО, Хмельницького ОІППО, Черкаського ОІПОПП;

- книгозбірням, що працюють із програмним забезпеченням САБ ІРБІС, долучитися до співпраці з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотеками мережі щодо обміну аналітичними бібліографічними записами для активізації процесу формування галузевих баз даних у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та у своїх установах;

- створити на сайтах ОІППО власні веб-сторінки чи веб-ресурси бібліотекам Житомирського ОІППО, Запорізького ОІППО, Одеського ОІУВ, Тернопільського ОКІППО й Сумського ОІППО;

- надалі проводити роботу щодо впровадження та використання на своїх веб-сайтах, веб-сторінках нових послуг, зокрема організації електронної бібліотеки, електронної доставки документів, обслуговування читачів у режимі віддаленого доступу до баз даних українських і закордонних книгозбірень, інформаційних центрів тощо;

- систематично впроваджувати в практику діяльності інноваційний досвід роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й провідних освітянських бібліотек України;

- використовувати безкоштовний тестовий доступ до повнотекстових БД наукових фахових періодичних видань EBSCO, Institute of Physics Publishing, East view;
- рекламувати можливості книгозбірні та бібліотечні послуги, застосовуючи соціальні мережі;
- активізувати діяльність щодо розробки інноваційних проектів й участі в грантових програмах;
- завідувачам бібліотек і керівництву ОППО, на базі яких вони функціонують, сприяти долученню бібліотечних працівників до заходів щодо підвищення кваліфікації та забезпечити належні умови для самоосвіти;
- завідувачам книгозбірень активно використовувати у своїй діяльності основи фандрейзингу як джерела додаткового фінансування таких установ;
- активізувати вступ бібліотек до Української бібліотечної асоціації (УБА) і брати участь в її проектах.

Список використаних джерел

1. Біла Л. Освітнянські бібліотеки у дзеркалі статистики / Л. Біла, А. Копилова // Вісн. Книжк. палати. – 2013. – № 3. – С. 20–23.
2. Діяльність бібліотек обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2000–2004 рр. : інформ.-аналіт. огляд / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. В. П. Здановська ; наук. ред. П. І. Рогова]. – К. : [б. в.], 2005. – 25 с.
3. Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2005–2006 рр. : інформ.-аналіт. огляд / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. В. П. Здановська ; наук. ред. П. І. Рогова]. – К. : [б. в.], 2007. – 65 с.
4. Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2007–2009 рр. : інформ.-аналіт. огляд / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. А. В. Копилова ; наук. ред.: П. І. Рогова, І. І. Хемчян]. – К. : [б. в.], 2010. – 73 с.
5. Діяльність бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2010–2013 роках : інформ.-аналіт. огляд / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. А. В. Копилова ; наук. ред.: П. І. Рогова, І. І. Хемчян]. – К. : [б. в.], 2013. – 57 с.
6. Здановська В. П. Бібліотеки інститутів післядипломної педагогічної освіти – центри інформаційної підтримки освіти в регіонах України / В. П. Здановська // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : Вирій, 2006. – С. 203–214.
7. Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: П. І. Рогова (голова), К. Т. Селіверстова (заст. голови) [та ін.]. – К. : Вирій, 2006. – 404 с.
8. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України : затв. спіл. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 30.05.2003 р. № 334 / 31 // Шкіл. б-ка плюс. – 2003. – № 3/4. – С. 1–4.
9. Примірне положення про спеціальну навчально-педагогічну бібліотеку обласного (міського) інституту післядипломної педагогічної освіти : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 17 черв. 2005 р. № 367 // Організаційно-управлінські документи для освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України (2000–2005 рр.) / [уклад.: І. І. Хемчян, В. П. Здановська ; наук. ред.: П. І. Рогова, Т. Ф. Букшина ; літ. ред. О. З. Клименко ; рецензент Л. В. Савенкова]. – К., 2006. – С. 227–232.

10. Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики : зб. аналіт. і стат. даних за 2011 рік / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: Л. О. Біла, А. В. Копилова ; наук. ред.: П. І. Рогова, І. І. Хемчян ; літ. ред. І. П. Білоцерківець ; відп. за вип. І. І. Хемчян]. – К. : [б. в.], 2012. – 93 с.

11. Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики : зб. стат. даних за 2010 р. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: Л. О. Біла, А. В. Копилова ; наук. ред.: П. І. Рогова, І. І. Хемчян ; літ. ред. І. П. Білоцерківець ; відп. за вип. І. І. Хемчян]. – К. : [б. в.], 2011. – 146, [1] с.

А. В. Копилова

Библиотеки областных институтов последипломного педагогического образования: современное состояние и перспективы развития

В статье комплексно анализируется деятельность библиотек областных институтов последипломного педагогического образования в течение 2010–2012 годов.

Ключевые слова: сеть образовательных библиотек Украины, Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского, анализ, библиотеки областных институтов последипломного педагогического образования.

A. V. Kopylova

Libraries of Regional Institutes of Postgraduate Pedagogical Education: A Contemporary State and Prospects for Development

The author of the article analyzes in detail the activities of the libraries belonging to the regional institutes of postgraduate pedagogical education during 2010–2012.

Key words: a network of educational libraries in Ukraine, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, analysis, libraries of the regional institutes of postgraduate pedagogical education.

Надійшла до редколегії 09.12.2013 р.

УДК 027.7:[378.6:[37:62](477.54-25)УПА]

Н. М. Ніколаєнко,

директор наукової бібліотеки

Української інженерно-педагогічної академії

**СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ: ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ**

У статті проаналізовано досвід роботи наукової бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії з питань інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти, здійсненої в рамках виконання наукового дослідження «Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти». Матеріал містить інформацію про власний інформаційний ресурс галузевого характеру з єдиною точкою доступу.

Ключові слова: власні повнотекстові інформаційні ресурси, вторинні інформаційні ресурси, науково-дослідна робота бібліотеки, сервісні послуги.

Постановка проблеми. Істотного поліпшення ефективності роботи спеціалізованих бібліотек можна досягти лише за умови створення власного